

5. Хогарт У. Анализ красоты / У. Хогарт. – М. : Искусство, 1987. – 256 с.
6. Чехов А. П. Скучная история. Из записок старого человека //А. П. Чехов. Собр. соч. / А. П. Чехов. – М.: Изд-во „Правда“, 1950. – Т. 7. – С. 15 – 63.

О.Р.Kodieva

TYPES OF ART AS AN AESTHETIC AND CULTURAL PROBLEM

The problem of variety of kinds of art is being analysed as aesthetical and culturological. The author gives accent to necessity of making and preserving inner structure (pivot) of a kind of art. This structure represents a sense of life.

Key words: kind of art, inner structure, sense of life, information, classification, art image, cultural and historical development.

УДК 303.444

В. О. Кудлай

КУЛЬТУРА АНАЛІТИКО-ПРОГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЛІТИЦІ

В статті розглядається основні засади культури аналітичної роботи та прогнозування у політиці, визначається сутність культури політичної аналітики, її історія та розвиток, принципи та особливості.

***Ключові слова:** аналіз, прогноз, політична аналітика, політична культура, аналітико-прогностична діяльність.*

За останні два десятиріччя в управлінні українською державою постали нові вимоги до керівництва. Культурні та демографічні зміни, техногенний розвиток, вихід на міжнародну політичну арену, а також швидкі зміни економічної ситуації світового та регіонального ринків потребують і більш швидкої реакції як керівництва держави, так і певних її інститутів. Керівництво державою за обставин, які швидко змінюються, вимагає від учасників політичного процесу роботи в режимі реального часу або, як зазначає професор Г. Г. Почепцов в системі *instant-впливу*, зумовлює необхідність прийняття державних рішень у максимально стислі строки [1, с. 8]. Власне процес прийняття рішень державного рівня нерозривно пов'язаний із аналітикою в контексті політичної культури, що підтверджує актуальність публікації.

Метою статті є з'ясування залежності між культурою політичної аналітики та можливою ефективністю прогнозів та рішень, що охоплюватимуть увесь спектр ризиків і спиратимуться на дослідження підґрунтя наявної ситуації.

Проблема політичної культури порушується у наукових працях Й. Гердера [4], В.О. Веденєєва [2], С.І. Здіорук, О.М. Литвиненко [3], Г.Г. Почепцов [1].

Політична аналітика стала об'єктом дослідження у публікаціях А.С. Бароніна [7], С.Г. Вонсовича [8], О.Р. Титаренка [9] та інших.

Власне термін «політична культура» прямо чи опосередковано згадувався ще Платоном, Аристотелем, Н. Макіавеллі та Ш. Монтеск'є. Так, наприклад, М.М. Вегеш наводить факт роздуму Аристотелем про «стан розуму», який народжує стабільність або революцію [6]. Проте перше визначення поняття «політична культура» знаходимо у праці кінця XVIII ст. – «Ідеї до філософії історії людства» [4, с. 367], автором якої є Йоганн Гердер.

М.М. Вегеш пропонує визначити політичну культуру як сукупність цінностей, установок, переконань, орієнтацій і пов'язаних з ними символів, які є загальноприйнятими і слугують для упорядкування політичного досвіду і регулювання політичної поведінки всіх членів суспільства. Вона містить в собі не тільки політичні

ідеали, цінності, установки, а й діючі норми політичного життя. Отже, політична культура визначає найбільш типові зразки і правила політичної поведінки, взаємодії влади, індивіда та суспільства [6, с. 26].

Важливість аналітичної компоненти політичної культури пояснюється з огляду на те, що політики не завжди відверто виявляють свої наміри щодо різних подій, фактів тощо. Характерною рисою більшості українських політиків в прийнятті рішень є те, що вони іноді не займають чітко визначеної позиції з того чи іншого суспільно-важливого питання. У подібних випадках підвищується значення аналітико-прогностичної культури, що дає змогу викрити латентні загрози для держави, певних галузей її діяльності, а також виявити внутрішньополітичні сили конкурентів у країні та прийняти рішення. В умовах ринкової економіки бізнес нерозривно пов'язаний із політичною елітою. Тож було б помилкою вважати, що аналіз політичних процесів корисний лише для політичних аналітиків. Досвід вказує на те, що аналіз політичних процесів може давати більш чітку картину не тільки для держави та суспільства, а й зокрема для бізнесу. Така думка підтверджується, наприклад, тим, що на тлі «спокійного» та стабільного ринку, який демонструє галузевий економічний аналіз, лише політичний аналіз може надати інформацію про можливу зміну тенденцій заздалегідь. Прикладом може стати ситуація, що склалася в Придністровській Молдавській республіці влітку 2004 року. Ескалація напруженості в регіоні, що почалася із закриттям за вказівкою Тирасполя молдавських шкіл із викладанням латинської абетки, призвела до блокади залізничних шляхів і, відповідно, до зривів поставок вантажів залізницею до України [7, с. 53]. Здається, що цінність аналізу та прогнозів, очевидна, адже мова йде не тільки про важливість їх для уряду, а й для бізнесових структур, які через такі ситуації зазнають економічних втрат.

Основними завданнями культури політичної аналітики, на думку С.І. Здіорук, є попередження виникнення загроз та виявлення їх перших ознак, факторів впливу та розроблення заходів щодо їх ліквідації [3, с.51].

Аналітика є діяльністю, що передбачає синтез трьох компонент – розвиненою аналітичною культурою, що характеризується досягненнями у володінні відповідних аналітичних методів (функціональна компонента), знання предметної галузі (галузева компонента) і деяку обдарованість структури особистості (особиста компонента) [7, с. 43].

Культура політичної аналітики, як науково-прикладна галузь, є процесом циклічним, що складається з аналізу, прогнозування та надання рекомендацій.

Цей цикл можна спостерігати й у повсякденному житті. Наприклад, перед нами постає проблема приготування вечері та виявляється, що вдома немає хліба. Починається аналіз, ми знаємо, що маємо гроші на купівлю хліба, дивимося на годинник і встановлюємо, що до закінчення роботи магазинів залишається ще півгодини. Потім згадуємо – поблизу є два магазини. Проте в одному може не бути хліба, а в іншому він може бути несвіжим (аналіз). Якщо ми спершу поїдемо до першого магазину, але хліба в ньому не буде, у нас не залишиться часу заїхати до другого (прогноз із встановленням ризику). Вибір падає на магазин, розташований ближче, але в ньому може бути несвіжий хліб (рішення). Тож ми їдемо купувати хліб до найближчого магазину, в якому точно є хліб, хоча й несвіжий (реалізація рішення) [7, с. 46].

Культура політичної аналітики бере свій початок від держав Давнього Єгипту, Месопотамії та Китаю. Уже в ті часи процес прийняття важливих політичних рішень, пов'язаних з управлінням державою, ототожнювався з інститутом радників. У давнину, за відсутності знань про методи, форми й технології аналізу інформації, цей інститут базувався на езотеричних знаннях і був представлений різними оракулами та пророками. Паралельно з езотеричними знаннями розвиток отримала емпірична

аналітика, що була прямо пов'язана з інститутом старійшин. Окрім старійшин, політичні консультації здійснювали народні збори, на які було покладено завдання вирішувати найважливіші питання – війни та миру, укладення угод тощо [8, с. 74].

У Стародавньому Римі, наголошує А. С. Баронін, роль радників відігравали сенатори та легати [7, с. 55]. Так, в «Анналах» Тацита читаємо: «Потім легати й інші сенатори почали радитися проте, кому доручити управління Сирією. Оскільки решта не дуже прагнули отримати це призначення, з цього приводу довго сперечалися між собою Вібій Марс і Гней Сенецій, поки Марс не поступився старшому за віком і настійливішому Сенецію» [10, с. 73].

Окрім того, Тацит пише: «У нашій державі люди люблять тлумачити будь-яку подію. Вітелій же зовсім не розумівся на людських і божественних настановах, він діяв, як радили йому друзі, такі ж недалекі та легковажні» [10, с. 74]. Тож, в епоху Стародавнього Риму існувала проблема відділення політичної аналітики та консультації від найближчого оточення керівника держави, а також її професіоналізація.

Розглядаючи еволюцію культури політичної аналітики, можна спостерігати перехід від езотеричної до емпіричної складової цього процесу. Потім відбулася професіоналізація суб'єктів, яких було втягнуто в процес політичної аналітики [9, с. 38].

Інститут професійних радників виник із розвитком католицизму в Західній Європі (VI століття). Саме в той час, на думку А.С. Бароніна, церква почала постачати королівській владі доволі впливових радників. Так, при Людовіку VI та його спадкоємцеві Людовіку VII найважливішу політичну роль відігравав абат Сугерій [7, с. 58].

Одним із централізованих інститутів, який спеціалізувався на політичних консультаціях, стала введена Філіпом II у Франції королівська курія, що складалася з найосвіченіших людей, котрі мали досвід практичної роботи в судових або фінансових органах.

Одночасно першу згадку про професійних політичних радників знаходимо в роботі Нікколо Макіавеллі «Державець» [11]. У частині XXII «Про радників державців» він пише: «Про розум правителя насамперед судять за тим, яких людей він до себе наближує. Якщо ці люди віддані й талановиті, то можна бути впевненим у його мудрості, бо він зміг розпізнати їх здібності та втримати їх відданість. Якщо ж вони не такі, то й про державця зроблять відповідний висновок, бо першу помилку він уже здійснив, обравши поганих радників» [11, с.69].

На території українських земель перші згадки про своєрідних політичних аналітиків і консультантів належать до часів язичництва, коли таку функцію відігравали волхви (жерці) та бояри.

Одна з перших згадок про бояр як «політичних аналітиків», як зазначає Д.С. Лихачов, міститься в творі «Слово о полку Ігоревім» [12, с. 31]. Так, бояри Святослава розповідають князю: «Уже, князь, горе ум твой полонило; ведь вот два сокола слетели с отчего престола золотого, чтобы добыть Тмуторокань или испить шлемом из Дону. Уже соколам крыльца подсекли саблями поганых, а самих опутали в путины железные» [12, с. 63].

Окрім того, у творі зроблено перші спроби оцінити зовнішнє, міжнародне положення Русі: «На реке Каяле тьма свет покрыла; по русской земле простерлись половцы, как выводок гепардов. Уже спустился позор на славу; уже ударило насилие на свободу русских; уже бросился див на землю Русскую. И вот готские красные девы запели на берегу синего моря: звоня русским золотом, воспевают они время Боза, лелеют мечь за Шарукана. А мы уже, дружина, без веселья» [12, с. 63].

Характерно, що саме «Слово о полку Ігоревім» містить деякі аналітичні

особливості й елементи аналітичного документа. Так, по-перше, визначено тему та хронологію подій, про які йдеться; по-друге, перша частина містить основну тему – військова операція князя Ігоря. Далі йде ретроспективний аналіз внутрішньополітичної ситуації в Русі за часів Олега Святославовича в контексті взаємозв'язку між його військовими операціями та початком розбрату в країні. При цьому використано порівняльний аналіз військових частин часів Олега та Ігоря. Далі проаналізовано наслідки поразки Ігоря й обгрунтовано причини, через які ці наслідки стали такими тяжкими для країни. У цьому контексті наведено «експертну оцінку» Святослава щодо недоцільності проведення військових операцій силами деяких князів. Далі автор надав рекомендації кожному князю окремо щодо проведення спільної військової операції. Тож збережено основну послідовність політичної аналітики: виокремлення теми, аналіз і обгрунтування, рекомендації (або сценарії розвитку) [12, с. 31].

С.Г. Вонсович вважає, що офіційне оформлення історія культури політичної аналітики відбулось у 70-і рр. ХХ ст., коли з політичної методології виникла політична аналітика. Поєднання політології і статистики сформували новий науковий напрям, який зветься «політична аналітика» [8, с. 25].

Процес політичних консультацій значною мірою залежить під політичного режиму, встановленого в певній країні. Ця залежність, на думку С.О. Телешун, полягає в кількості суб'єктів, задіяних у аналізі, відпрацюванні та прийнятті рішень і рекомендацій, а також у наближеності аналітичних структур до «замовників аналітичної інформації». Так, чим демократичніший режим, тим більшу кількість суб'єктів задіяно в процесі політичного аналізу. І навпаки, з посиленням диктатури кількість суб'єктів, задіяних у цьому процесі, зменшується [9, с. 74].

Наприклад, у демократичній державі давніх германців, описаній у працях Тацита, політичний аналіз проводили народне зібрання та рада старійшин, у той час як в авторитарній середньовічній арабській державі політичну аналітику на емпіричному рівні здійснював інститут візирів, наближений до монарха.

Нині, на жаль, навіть у демократичних країнах існує тенденція до спроб замикання процесу політичної аналітики на найближчому оточенні керівників держав. Основна проблема полягає в тому, що власне процес політичної аналітики та консультації відкриває для осіб, які його здійснюють, доступ до адміністративного ресурсу, а також надає можливість особисто впливати на державну політику, лобювати інтереси певних політичних, фінансових, економічних груп і осіб. Окрім того, замикання аналітичного забезпечення керівника держави та його найближчому оточенні створює інформаційну ізоляцію, тобто неможливість отримати іншу інформацію та погляди, що відрізняються від оцінок радників [7, с. 58].

Ця інформаційна ізоляція підтримується, ще й завдяки тому, що в більшості випадків уся інформація від інших аналітичних структур держави (розвідки, контррозвідки, Ради Національної безпеки та оборони, незалежних недержавних аналітичних організацій) безпосередньо проходить через тих самих радників, які можуть блокувати альтернативну інформацію. Подібна ситуація неодноразово створювалася в Росії (за президентства Б. Єльцина), в Україні (при Л. Кравчукові, Л. Кучмі), у США (Дж. Кеннеді), у Лівії (М. Кадаффі) та в інших державах і, як стверджує А.С. Баронін, є надзвичайно деструктивною [7, с. 59].

За такої ситуації є кілька мотивів дій оточення основного користувача аналітичного продукту. По-перше, може йтися про намагання отримувати фінансові та матеріальні бонуси від аналізу за системою «так, як треба», тобто формування висновків, які відповідають інтересам конкретних зацікавлених осіб або груп, що намагаються довести цю інформацію до користувача. До речі, цікаво, що за такою схемою можлива реалізація корупційних дій.

Наприклад, через систему аналітиків, які обслуговують вищу посадову особу,

зацікавлені особи просувають аналітичні висновки про доцільність прийняття певного рішення. Якщо документ складено грамотно та немає інших перешкод, можна очікувати, що за умови довіри до власних аналітиків (консультантів, радників, помічників) може бути «просунуто» потрібне рішення. Із погляду демократичних стандартів не можна говорити про цивілізоване лобіювання. Такі дії близькі до корупції, хоча не є нею, адже посадова особа не усвідомлює маніпуляції та не отримує від цього прибутків [8, с. 42].

Як варіант, така ж поведінка, навпаки, може мати на меті не допустити потрапляння до керівництва аналітичної інформації про неналежні дії оточення.

Культура політичної аналітики ґрунтується на певних принципах, які ми розглянемо далі [7, с. 61]:

Один із фахівців аналітичної роботи, британський професор Р. В. Джонс, зазначав, що критерій інформаційної роботи не зводиться до того, як ваші висновки підтверджуються на практиці. Інформація має переконати державні та дослідницькі органи вжити відповідних заходів.

Підвищення якості аналітичної роботи, встановлення взаєморозуміння між членами аналітичної групи, а також вироблення доктрини аналітичної роботи можна досягти завдяки дотриманню її принципів. При цьому принципи мають бути дійсно загальними, щоб слугувати посібником за найрізноманітніших обставин.

Слід зважати, що сутність кожного принципу має бути висловлена одним словом або реченням. Таким чином досягається запам'ятовування та використання принципів і встановлення загальності поглядів на них.

Під час аналізу політичних процесів і подій необхідно дотримуватися таких принципів: 1) об'єктивності – передбачає, що результати аналізу не будуть залежати від упередження й особистих інтересів аналітика чи кінцевого споживача аналітичного продукту; 2) повноти – політичний аналіз має бути повним, тобто охоплювати всі аспекти явища, події, процесу, що досліджуються; 3) достовірності – аналіз повинен покладатися на достовірну інформацію та виключати будь-які домисли аналітика, що не підкріплені фактами; 4) обґрунтованості – кожний висновок у політичній аналітиці має бути підкріплений фактами, аргументами; 5) компетентності – політичний аналіз повинна здійснювати особа, що має спеціальні аналітичні навички, підготовку й освіту; 6) конкурентності – політична аналітика має бути конкурентною, тобто не замикатися на окремих особах, наближених до «замовників» і споживачів аналітичного продукту; 7) поліваріантності – політична аналітика повинна надавати продукт, який передбачав би, по змозі, увесь спектр можливих варіантів розвитку події, явища чи процесу, що вивчається [9, с. 81].

Особливу увагу слід приділити такому принципу, як комплексність аналітичного процесу. Під комплексністю аналітичного процесу мають на увазі всебічний, системний розгляд явища, події, процесу, що вивчається, та концентрацію уваги на всіх деталях.

В Україні інформаційна робота досі формується як професія. За значенням, характером роботи, вимогами, що висуваються перед персоналом, можливостями розробки принципів і методів, політична аналітика відповідає вимогам наукової діяльності.

А. С. Баронін зазначає, що американським директором розвідки розроблено вимоги до аналітичного персоналу, що займається питаннями політичної та стратегічної аналітики [7, с. 61]. Далі розглянемо принципи, яких мають дотримуватись фахівці.

Довіряйте своєму професійному судженню. Завжди будьте готові заслухати альтернативні висновки чи думки, але дотримуйтеся власної позиції, якщо вважаєте, що маєте підстави робити такі висновки.

Будьте наполегливими, не бійтеся помилитися. До ваших обов'язків як аналітика належить робота з фактами та їх обробка за законами логіки. Не бійтеся передбачати майбутнє чи помилитися.

Краще помилятися, ніж бути неправим. Одне з найважчих завдань – це визнання власної помилки. Дуже багато аналітиків відмовляються від визнання своєї помилки щодо висновків у світлі нових фактів. Але завжди краще визнати свою помилку та змінити позицію, коли факти свідчать на користь такої зміни. Обстоювання попередніх позицій при зміні фактів призводить до більш значних помилок надалі.

Уникайте «відзеркалення» (проектування). «Відзеркалення» – це проектування розумового процесу аналітика на об'єкт вивчення, що створює найбільшу загрозу всьому аналітичному процесу. Не всі об'єкти політичної аналітики схожі за своїми культурними, етнічними, релігійними та політичними характеристиками. Якщо щось видається вам логічним, це не означає, що воно є таким для іншої людини чи групи людей, їхнє мислення може значно відрізнятись від вашого. Наприклад, за кілька днів до початку агресії Іраку проти Кувейту суспільна думка вважала, що Багдад не здійснить напад, а військова загроза призведе до того, що Кувейт і Саудівська Аравія скористаються квотами ОПЕК, що спричинить зростання цін на нафту. Ці аргументи виглядали дуже обґрунтовано для Заходу, в той час, як агресія видавалася нелогічною. Однак С. Хусейн не оцінював ситуацію так, як більшість аналітиків [7, с. 62].

Результати політичної аналітики нічого не варті, якщо вони не потрапляють до адресата. Не має значення, скільки ви знаєте про об'єкт дослідження, доки ви своєчасно не донесете свої аналітичні висновки до «замовника». Політичний аналітик не може підтримувати політичного діяча, якщо він не буде постачати йому інформацію. Так, аналітики ВМС США попереджали про можливість завдання авіаудару японською авіацією по американській базі в Перл Харборі. Проте, вони не проаналізували цю інформацію та не змогли довести її до відповідних офіційних осіб вчасно, щоб запобігти удару.

Якщо всі згодні з висновками, ймовірно, вони помилкові. Рідко коли політичні аналітики, що працюють командою, погоджуються у висновках з приводу однієї проблеми. Якщо це відбувається, треба ще раз переглянути правильність цих висновків. Це може статися, якщо ви дійсно на правильному шляху, але це може відбутися, якщо ви приймаєте думку групи, що не дає нам змоги бачити альтернативні варіанти. Так, після колапсу СРСР, на думку американських аналітиків, велика кількість російських конструкторів балістичних ракет мала переміститися до країн третього світу, які запропонують їм значні матеріальні винагороди.

Замовника не цікавить, скільки знає аналітик – його цікавить найважливіше. Дуже багато аналітиків намагається демонструвати глибину своїх знань через перевантаження аналітичного продукту фактами та деталями. Але «замовника» не цікавить те, скільки ви знаєте. Він бажає отримати від вас ту інформацію, що дійсно для нього важлива, та її значення. Перевантаження аналітичного продукту веде до знецінення важливих фактів [8, с. 29].

Форма ніколи не є важливішою за зміст. Деякі аналітики витрачають багато часу на приведення аналітичного продукту до відповідної форми. Проте «замовник» бажає знати, що думає аналітик, і він бажає знати це тоді, коли потрібно. Більшість замовників не цікавиться привабливістю аналітичної доповіді чи її форматом. Це зауваження не може бути виправданням для передачі документа з граматичними та синтаксичними помилками.

У разі потреби, необхідно самостійно збирати потрібну інформацію. Із розвитком інформаційних технологій і телекомунікацій сучасні аналітики мають можливість самостійно збирати деяку інформацію, необхідну для роботи. Однак існує практика, коли аналітики пасивно чекають на інформацію, котрої потребують. Якщо ви

досліджуєте проблему та не маєте інформації з цього питання, розпочинайте самостійний її пошук. Як аналітик, ви повинні знати, що хоче знати «замовник» (часом краще за нього), та де може бути потрібна інформація.

Не слід дуже серйозно сприймати редакторську роботу. Якщо редакторські правки не змінюють сенсу того, що бажає сказати аналітик, то доцільно приймати їх.

Не можна дозволяти кар'єрі взяти верх над роботою. Відповідальність професійного аналітика полягає в наданні найкращого аналітичного продукту на основі всієї доступної інформації. Втім не треба дозволяти власному бажанню зробити кар'єру перемогти відповідальність за якість роботи.

Аналітична діяльність не потребує популярності. Деякі висновки можуть бути непопулярними та несвоєчасними серед політиків («замовників»), котрі не бажають бачити аналітичний продукт, який не відповідає їхнім поглядам. Робота аналітика передбачає надання правдивої інформації.

Не треба намагатися вирішити все. Роботи завжди більше, ніж часу для її виконання. Необхідно пам'ятати, що аналітик виконує роботу, а не здійснює хрестовий похід.

Робота політичного аналітика залежить від таких чинників, як освіта, судження, логіка та емпатія. На жаль, психологічні та політичні чинники справляють вплив власне на аналітичний процес. Пояснення цих чинників дає змогу зрозуміти причини невдач політичної аналітики.

Психологічний чинник передбачає, що аналітик не любить помилятися. Як результат – він стає більш обережним. Політичний тиск, великий масив даних, які конфліктують, ліміт часу на прийняття рішення змушують аналітика прогнозувати «найгірший» сценарій. Розпочавши таку практику, аналітику важко спинитися. «Людина має схильність виносити судження на основі найменшого масиву фактів або не звертати увагу на деякі відомості, щоб уникнути несумісності» [13, с. 289].

Психологічний тиск, створений бажанням не помилитися, призводить до драматизації інформації в аналізі. Це зумовлює ситуацію, в якій «найгірший» аналіз стає найбільш привабливим для політиків [14, с. 279].

Іншим чинником є суб'єктивність. Світ аналітики має дуже значну її частку. Дуже рідко аналітикам демонструють повну картину того, що відбувається. У зв'язку з цим факти починають виглядати як частини пазла, що потрібно зібрати. Нечітко визначені події, процеси та явища можуть бути прояснені за допомогою доказів і раціональних підходів, підпорядкованих людському упередженню. Прикладом такого упередження аналітика на ґрунті власних культурних особливостей може стати помилка під час Карибської кризи 1962 року. У доповіді уряду США один аналітик дійшов висновку про те, що «Радянський Союз навряд чи вдасться до значного ризику, пов'язаного з розміщенням наступальних ракет на Кубі. Цей висновок базувався на припущенні, що такий розвиток подій є ірраціональним» [15, с.229].

На думку американських аналітиків, можна провести паралелі між роботою аналітичних підрозділів ЦРУ під час оцінки стратегічної загрози в часи Холодної війни та напередодні війни з Іраком у 2003 році. В обох випадках кардинальні помилки робилися через схильність самих аналітиків користуватися ідеологією та переоцінювати загрозу власній незалежності.

Так, Т. Пауерс вважає, що політична аналітика є найбільш політизованою професією. З іншого боку, Г. Кісенджер, підкреслював, що в Сполучених Штатах, як і в інших країнах, «аналітики розвідки залежать від постійних намагань низки політиків реалізувати свої інтереси: Республіканців, що звинувачують Демократів у втраті Китаю, генералів ВПС, котрі підозрюють аналітиків ЦРУ в заниженні кількості бомбардувальників, які виробляє Росія, лібералів, що звинувачують уряд у підтримці правої військової хунти, консерваторів, які звинувачують аналітиків у приході Кастро

до влади, єврейські організації, що вважають, ніби аналітики недооцінюють можливість знищення Ізраїлю арабами» [16, с.51]. Суб'єктивізм аналітиків зумовлений не лише політичним тиском, але й конфліктом інтересів різних впливових груп лобювання.

На думку деяких фахівців, однією з основних якостей аналітика та консультанта є експертність. Під терміном «експертність» мають на увазі те, що консультант компетентний і володіє свіжими знаннями та інформацією в своїй галузі. Експертність передбачає опитування консультантом компетентних представників усіх частин політичного спектру незалежно від їхніх відносин із конкретним «замовником». Експертна оцінка – це об'єктивна оцінка проблемної ситуації, і проблемної передусім для замовника. Існує негативна практика, коли ця оцінка підміняється «демонстрацією всіх знань аналітика з цього питання» та перетворюється на його рекламну кампанію. Або коли аналітик видає свої суб'єктивні почуття з приводу подій, що відбуваються, за «наукові» дані й таким чином здійснює неадекватний вплив на замовника своєю особистою позицією. Таку ситуацію можна було спостерігати після 11 вересня 2001 року серед американських аналітиків із приводу терористичних актів у Нью-Йорку та Вашингтоні. У переважній більшості випадків аналізу передувала емоційна реакція на подію чи він повністю був замінений такою реакцією [12, с. 82].

Результати аналізу використовують лише на декілька відсотків.

Культурний досвід роботи у сфері політичного аналізу в Україні значно відрізняється від культурного досвіду роботи в таких країнах світу як США, Франція, Німеччина тощо. Основною різницею є, як зазначає А. С. Баронін, зворотній зв'язок [7, с.64]. Уся робота, що здійснюється підрозділом політичного аналізу в інтересах замовника потребує відповідного зворотного зв'язку, іншими словами, інформації власне від замовника про те, наскільки важливими є ті чи ті висновки безпосередньо для нього. Такий зв'язок необхідний для того, аби аналітик отримував інформацію про вимоги замовника та його інформаційні потреби. Інакше виникає ситуація, за якої аналітик починає перебирати на себе роль замовника та визначати, чого саме вимагають від нього.

Важливою проблемою в Україні, є те, що замовники з політичної еліти переоцінюють власні можливості в інформаційній сфері. Через це виникає ситуація, за якої, наприклад, у замовника може виникати ілюзія того, що він знає більше ніж аналітик, що, своєю чергою, підриває довіру до його роботи та до кінцевого продукту. Така ілюзія в більшості випадків формується через переоцінку надійності та достовірності власних джерел інформації, усвідомлення власної компетенції, що нібито нівелює корисність роботи аналітика, або через психологічну налаштованість на неприйняття аналітичних висновків будь-кого крім себе [8, с. 38].

Існують ще дві проблеми аналітичної складової політичної культури: адекватності реакції замовника на результати аналітичної роботи та пріоритету об'єктивної аналітики над особистими зв'язками з особами, близькими до об'єктів аналізу. На жаль, ці проблеми не належать до галузі розвідки й аналізу. Проблеми ці більш психологічні та мають корені в стереотипах мислення, що залишилося від часів СРСР. Однак вони справляють безпосередній вплив якщо не на результат аналітики, то, принаймні, на подальше її використання та емоційно-психологічний стан аналітика [7, с.67].

А.С. Бароніним відзначено, що у великій кількості випадків аналітична робота в Україні ведеться з дуже низьким рівнем реалізації результату. Іншими словами, більшість аналітичних досліджень ніяк не використовується, а частина з них навіть не лягає на стіл зацікавлених осіб. Така ситуація спостерігається переважно в державних установах та під час проведення політичних кампаній [7, с.70].

Отже, можна стверджувати про формування високого попиту на аналітику в сучасному суспільстві. Деякі замовники готові користуватися аналітичними послугами та витратити немалі гроші власне заради роботи. При цьому факт наявності аналітиків

оцінюється не з погляду користі, а з погляду показника рівня замовника. Подолання такої особливості «співпраці» в аналітичній сфері забезпечить результативність аналітичної роботи у вітчизняній політиці.

Незважаючи на зазначені тенденції зростання попиту на інформаційні послуги в галузі політичної аналітики, в Україні досі не здійснюється підготовка відповідних фахівців. Отже, перспективним кроком у процесі розвитку аналітичної компоненти політичної культури може стати запровадження нової спеціалізації «Політична аналітика» на спеціальності 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність».

Список використаної літератури

1. Почепцов Г. Г. Контроль над розумом / Г.Г. Почепцов. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 350 с.
2. Веденєєв В. О. Аналітична модель політичної культури як засіб трактування політико-культурних явищ в політичному процесі / В.О. Веденєєв // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : Наук. вісник : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Українська АН. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. - Вип. 48 (6). – С. 567-574.
3. Здіорук С. І. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналіт. доп. / С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О.П. Розумна; за заг. ред. С.І. Здіорука. – К. : НІСД, 2012. – 64 с.
4. Гердер И. Г. Идеи к философии истории человечества / И.Г. Гердер; пер. и прим. А.В. Михайлов. – М. : Наука, 1977. – 703 с.
5. Алмонд С. Гражданская культура и стабильность демократии / С. Алмонд, Г. Верба // Политические исследования. – 1992. – № 4. – С. 24-27.
6. Вегеш М. М. Політологія: підручник / М.М. Вегеш – К.: Знання, 2008. – 384 с.
7. Баронін А. С. Аналіз і прогноз у політиці та бізнесі / А.С. Баронін. – К. : Видавець Паливода А.В., 2005. – 128 с.
8. Вонсович С. Г. Політичний аналіз і прогноз / С.Г. Вонсович. – Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко, 2010. –120 с.
9. Телешун С.О. Основи інформаційно–аналітичної діяльності в публічному управлінні: навч. посіб. / С.О. Телешун. – К.:НАДУ.–2009.–168с.
10. Тацит К. Анналы. Малые произведения : сборник / К. Тацит ; пер. с лат. А.С. Бобовича. – М. : АСТ, 2010. – 505 с.
11. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. – Мак'явеллі Н. Державець / Н. Мак'явеллі ; пер. з італ. А. Перепадя ; передм. А. Бичко ; Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України. – Х. : Фоліо, 2007. – 509 с.
12. Слово о полку Игореве / Вступит. стаття, ред. текста, дослов. и объяснит. пер. с древнерус., примеч. Д.С. Лихачева. – М. : Дет. лит., 1980. – 221 с.
13. Laqueur Walter. A World Of Secrets: The Uses And Limits Of Intelligence. – New York: Basic Books. – 416 p.
14. Codevilla Angelo. Informing Statecraft: Intelligence For A New Century. – Toronto: Maxwell Macmillan. – P. 275-285.
15. Handel Michael I. Intelligence and the Problem of Strategic Surprise // Strategic Intelligence: Theory And Application. – Washington: Defense Intelligence Agency. – P. 229-281.
16. Maurer, Alfred C. Intelligence: Policy and Process. – Boulder: Westview Press, 1985. – 401 p.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2012

V. O. Kudlay

CULTURE OF ANALYSIS AND PROGNOSTICS ACTIVITY IN POLITICS

The article is devoted to the cultural analysis and prognosis in politics, the essence of culture, its history and development, principles and features are determined.

Key words: analysis, prognostics, political analyst, political culture, analytical and prognostic activity.

УДК: 94:264
Б. Матвійчук

РЕКЛАМА В КОНТЕКСТІ ПЕРСОНІФІКОВАНОГО ПІДХОДУ

Стаття присвячена аналізу процесу залучення відомих європейських та американських митців до створення реклами, до пошуку естетико-виражальних засобів впливу «рекламного продукту» на споживача. Теоретичний матеріал викладено із урахуванням можливостей персоніфікованого підходу.

Ключові слова: реклама, персоніфікований, творчість, естетико-виражальні засоби.

І мистецтво, і реклама звертаються до ірраціонального простору, до емоційної сфери. Як і художній твір, так і реклама привертає до себе увагу, намагається захопити глядача, використовуючи найрізноманітніші прийоми. Проте вона не розраховує на незацікавлене споглядання глядача, а сконцентровує його увагу на неприродно яскравих кольорах, необхідних їй асоціативних образах, лаконічності тексту задля кращого запам'ятовування, на спецефектах, гуморі та ін. Форми, з якими працює мистецтво, такі ж самі, що й в рекламі. Це – слово, образ, звук, ритм, композиція. Але є й суттєва відмінність: в результаті взаємодії із об'єктом реклами людина повинна пережити те, що слугуватиме здійсненню запланованої дії, передусім, придбання товару. Завдяки саме естетичному фактору реклама і створює яскравий образ, що запам'ятовується.

Реклама визначається ситуацією зіткнення світу звичайних речей зі світом соціокультурних цінностей. Якщо в мистецтві річ – це спосіб вираження ціннісного аспекту, в рекламі річ – це цінність. Вона є більш значущою сама по собі, ніж той сенс, який в неї закладений.

Підкреслимо, що реклама в тій чи іншій формі стала частиною самого життя. Можна сказати, що кожен із нас оточений рекламою, ми бачимо її, читаємо, думаємо про неї і відчуваємо її вплив – це те, чого неможливо уникнути.

Мистецтво – це засіб, який може допомогти рекламі виділитись, стати більш помітною і пам'ятною, і донести повідомлення таким чином, щоб воно мало більш ефективний вплив. В атмосфері свободи художники можуть вільно вигадувати те, що собі важко представити, створювати незвичайні речі, і навіть шедеври.

Варто зазначити, що останнім часом саме естетична і соціально-культурна функції реклами вивчаються найпоспідовніше: О. Оленіна, О. Проценко, І. Побєдоносцева, Р. Сапєнько та ін.

Оленіна О. розглядає художньо-естетичні аспекти реклами, вплив на неї різноманітних форм художньої творчості та взаємодію реклами з народною творчістю й сучасним мистецтвом. На її думку: «сутність реклами – інформаційно-образний засіб освоєння дійсності. Для дієвого впливу на споживача вона використовує засоби і методи мистецтва. Це надає можливість сприймати рекламу як особливий нетрадиційний вид сучасного мистецтва» [6, с.82].

Сапєнько Р. розкриває культуротворчий сенс реклами як явища, яке віддзеркалює головні тенденції розвитку сучасного масового суспільства. Автор розуміє рекламу: «як спосіб реалізації суспільних відносин, як специфічний вид людської діяльності, форми суспільної комунікації, процесу залучення людини до реальності» [7, с.5].